

isaac

DANMARK
Supplerende og alternativ kommunikation

A chapter of The International Society for Augmentative
and Alternative Communication

ISAAC-NYT

nr. 2 – 2014

Om ISAAC Danmark

Formand:
Birgitte Brandt
Børneterapien, Odense
Tlf.: 63 14 05 67

e-mail: birb@odense.dk
CVR nr. 29948445

Sekretær:
Margit Grønkjær
Kirkebækskolen
Kløvervænget 51
2625 Vallensbæk
margit.groenkjaer@skolekom.dk

Kasserer:
Gert Krabsen
HandiKram
Grenen 15
9260 Gistrup
kasserer@isaac.dk

Indmeldelse på www.isaac.dk eller via formanden eller kassereren.

Kontingent pr. år (dækker medlemskab af både det internationale ISAAC og ISAAC Danmark):

AAC bruger	kr..... 275,-
Enkelt medlem	kr..... 470,-
Studerende/pensionister	kr..... 325,-
Dobbelt medlemskab (Institutioner/skoler)	kr..... 900,-
Trippel medlemskab (Institutioner/skoler)	kr.....1.350,-
Støttemedlem	kr.....2.500,-

ISAAC officielle tidsskrift: "Alternative and Augmentative Communication – ACC",
abonnement pr. årgang kr..... 540,-

ISAAC-NYT

Medlemsblad for foreningen ISAAC Danmark
(*International Society for Augmentative and Alternative Communication*)

Redaktør: Dorte Sylvest Aggerlin
e-mail: dosag@naestved.dk

Bladet udkommer normalt 3 gange om året.

ISSN nr. 1397-0747
Oplag: ca. 200 stk.
Tryk: Sissel Madsen
Layout: Gert Krabsen

Foreningens hjemmeside: www.isaac.dk

Foreningens postadresse:

ISAAC Danmark
c/o Birgitte Brandt
Børneterapien Odense, Team A
Platanvej 15
5230 Odense M

Alle henvendelser på redaktionelle spørgsmål stiles skriftligt til redaktionen.

Redaktionen påtager sig intet ansvar for manuskripter, fotografier og tegninger, der indsendes uopfordret.

Indhold

Om ISAAC Danmark	2
Redaktørens hjørne	3
Birgitte bemærker	4
Generalforsamling 2015..	4
To dages Linda Burkhart.....	5
Kommunikation må ikke gå i stykker	8
Västsvenske Kommunikationskarnevalen.....	10
Input fra ISAAC konference i Lissabon, juli 2014	16
Council Meeting.....	20
Nyt modul på UCC:.....	23
Husk det nu.....	24

Redaktørens hjørne

v/ Dorte S. Aggerlin

En meget lang og varm sommer er gået, og efteråret har sat ind med regn og rusk. Vi kan dog se tilbage på en stribe forskellige arrangementer med fokus på ASK siden vores konference i marts måned.

I anledning af ISAACS 25 års jubilæum blev der i slutningen af maj måned afholdt et særligt 2 dages arrangement med Linda Burkhart. Det blev en meget stor og inspirerende oplevelse for dem, der havde mulighed for at deltage. Senere på sommeren blev der afholdt Kommunikationskarneval i Stockholm.

Midt i højsommeren løb årets internationale ISAAC konference af stablen i Barcelona. Birgitte og Hanne deltog i dette arrangement og har også leveret indslag fra arrangementet som helhed og et referat fra det *Council meeting*, som altid afholdes, og som er forbeholdt repræsentanter for de forskellige medlemslande.

På Bornholm blev der i sommerens løb også afholdt Folkemøde, og i den forbindelse så et helt nyt talkshow dagens lys med Christina Davidsen som værtinde. Christina har tidligere deltaget i programserien "De uperfekte" med fokus på kærlighed og dating som handicappet. Nu var scenen en ganske anden. Politikeren blev inviteret til dialog om handicap i "Det Handicappede Talkshow". En ny og forfriskende måde at få skabt opmærksomhed om handicappedes vilkår og de holdninger og fordomme, som kan være til stede i omgivelserne.

I dette nummer af ISAAC nyt vil du finde indslag fra de fleste af ovennævnte arrangementer. Til inspiration, eftertanke og vidensdeling for alle ISAAC's medlemmer.

Mange efterårshilsener fra redaktøren

Birgitte bemærker

v/Birgitte Brandt

Ved forårets generalforsamling i ISAAC Danmark spillede vores tidligere formand Sissel bolden videre. Det blev mig, der modtog den, og dermed er det første gang, jeg skriver til denne klumme i ISAAC-NYT.

Forårets jubilæums aktiviteter havde rigtig god tilslutning, og her i november afholdes endnu et arrangement. ISAAC har i samarbejde med Emmy Kjellmann inviteret til 2 dages brugersamling på Egmonthøjskolen, hvor Bliss og ASK-IKT er det faglige indhold, og hvor der er god plads til socialt samvær.

En flok ISAAC medlemmer deltog i den internationale konference i Lissabon i sommer - mere om det her i bladet. Til orientering bliver den næste internationale konference afholdt om 2 år i Toronto, Canada, og det bliver lidt senere på sommeren end sædvanligt, nemlig d. 6-13. august 2016. Måske var det noget for dig at deltage?

Programmet til næste års danske konference d. 16. - 17. marts 2015 på Vingsted Centret ligger klar, så tag et smut forbi www.isaac.dk og check det spændende program.

Der er fortsat brug for et øget fokus på mennesker med komplekse kommunikationsbehov. I kølvandet på sidste års udgivelse af rapport i Socialministeriet har der efterfølgende været omtale og artikler i forskellige fagblade og hjemmesider, og der er opslået et nyt diplommodul på området ved UCC i København, men vi mangler endnu at se mere overordnet handling fra ministeriets side.

Derfor har en af ISAAC Dk's seneste initiativer været en henvendelse til Manu Sareen, hvor vi udover at henlede opmærksomheden på forslagene i rapporten også opfordrer til at rette den graverende oversættelsesfejl, som AAC området har været ude for i FN's Handicapkonvention.

- - - 0 - - -

Generalforsamling 2015..

Indkaldelse til ISAAC Danmarks generalforsamling

Mandag den 16. marts 2014 kl. 17.15-18.15 på Vingstedcentret

Dagsorden ifølge vedtægterne:

1. Valg af ordstyrer, referent og 3 personer til et stemmeoptællingsudvalg.
2. Bestyrelsens beretning.
3. Forelæggelse af regnskab for 2014.
4. Indkomne forslag.
5. Fastlæggelse af budget, herunder medlemskontingent.
6. Valg af bestyrelse, herunder af formand, sekretær og kasserer.
7. Valg af revisor.
8. Eventuelt.

- - - 0 - - -

To dages Linda Burkhart..

v/Dorte Aggerlin, IKT konsulent, Videnscenter for Specialpædagogik, Næstved kommune.

I anledning af 25 års jubilæet havde ISAAC Danmark inviteret Linda Burkhart til to inspirerende dage i maj på Metropol København - med stort fremmøde.

Linda opdeler kommunikationen i 3 elementer: Et **ekspressivt**, et **impresivt** og et **indre** sprog.

Hun fremhæver vigtigheden i at få faciliteret udviklingen af sprog hos de børn, hvor verbal sproget ikke udvikles. Det er vigtigt tidligt at komme i gang med alternative metoder, for at få sat gang i sprogudviklingen og få reduceret frustration og uheldig adfærd hos barnet.

I forhold til brug af symbol/billedstøtte så fremhæver Linda dette, da det kan hjælpe til med at gøre sproget mere konkret og mindre flygtigt for børnene, og ydermere også give børnene mere tid til at få bearbejdet sproget.

Omkring læring hos børn siger Linda at, læring opstår, når bevægelse bliver sat sammen med en intention - fysisk, følelsesmæssigt eller kognitivt. Opmærksomhed hos barnet mod relevante komponenter vil give læring.

På det neurologiske plan henviser Linda til at stimulation giver nye forbindelser i hjernen og jo flere forbindelser, desto bedre læringsmuligheder. Linda bruger udtrykket: "**What fires together, wires together**". Udover dette bruger Linda udtrykket: "**Use it or loose it**" og refererer hermed til vigtigheden i at bruge hjernen i en ung alder. Det er sværere at indlære ting, når der først sættes målrettet ind senere i livet.

Interaktion med barnet er også vigtig i forbindelse med sprogstimulation, hvis det skal have en effekt. Der kan ikke opnås samme effekt ved eks brug af video film, elektroniske materialer, som ved menneskelig interaktion. Brug af "småbarnssprog", dvs. mange gentagelser, begejstring, fastholder barnets opmærksomhed og virker stimulerende for dem.

Hos større børn er mange gentagelser fortsat gavnlige, men småbarnstonen skal måske ikke lige anvendes.

Det er vigtigt at få tilpasset mængden af stimulation til, hvad det enkelte barnet kan kapere. Overstimulation kan medføre "acting out" eller "shutting down", hvilket ikke er gavnlige for hverken barn eller fagperson.

Omkring hukommelse siger Linda, at mennesker husker i mønstre ikke i præcise detaljer. Rutiner bliver til mønstre. Mønstre kan være visuelle, spatielle, taktile, auditive, kinestetiske osv. Mønstrene indlæres via erfaring dvs. gentagelser.

Ændringer i et forventet mønster, vil tiltrække opmærksomhed og en bearbejdning/lagring vil gå i gang.

Brug af musik og rim gør mønstre nemme at genkende. Derfor kan musik med fordel anvendes til at lære sprog. Musikken hjælper så at sige hjernen til at blive organiseret. Hjælper til med at få skabt de neurologiske forbindelser i hjernen.

Teknologiske hjælpemidler kan understøtte mønstre på anden vis, idet feltet i et kommunikationsprogram kan sige det samme igen og igen.

Linda fremhæver også PODB systemet, idet PODB bøgerne er opbygget i faste mønstre. Barnet kan efter en læringsperiode genkende mønstret og selv finde vejen til de rette symboler, så der kan fokuseres på selve kommunikationen og ikke på, placeringen af symbolerne.

Brug af symboler til støtte ved udvikling af sprog:

Først skal den rette symboltype findes til det enkelte barn. Nogen har brug for tegnsprogssymboler, PCS symboler eller højkontrast symboler alt efter kognitivt niveau, synsvanskeligheder etc.

Herefter skal barnet præsenteres for symbolerne i en naturlig sammenhæng i et vedvarende, meningsfuldt mønster.

- brug et velegnet materiale (PODD bog, komm. program etc.)
- tydeliggør mønsteret i det valgte materiale
- vær rollemodel i brugen af materialet i en naturlig sammenhæng
- find på forskellige måder, hvorpå barnet kan deltage aktivt og eksperimentere
- giv barnet strategisk og klar feedback

I forhold til børn med autisme spektrum forstyrrelser fremhæver Linda følgende:

- Autisme betragtes nu som en dynamisk og ikke en statisk hjerneforstyrrelse. Børn med autisme er anderledes dvs. der har forskningsmæssigt vist sig nogle forskelligheder såsom - hjernens størrelse, som kan være mindre end hos andre børn. Væksten af hjernen kan stoppe efter 8 måneders alderen. Spejlneuronerne virker anderledes hos børn med autisme end hos andre personer. De kan således blive bange for andre, da de ikke har lagret en fornemmelse for, hvad andre personer vil gøre. De føler sorg, glæde mv. men har svært ved at forstå, hvad andre omkring dem føler.

Linda nævner *Ros Blackburn*, som er en talende britisk autist, som i foredrag og publikationer, forklarer hvor meget angst, hun oplever, når hun ikke kan forudse, hvad folk omkring hende vil gøre. Ros angiver ligeledes at mangle et filter, så hun bemærker ting og detaljer i stedet for helheden i eks. et skuespil.

Rutiner er hensigtsmæssige, da det giver autisten ro.

Udover dette kan følgende strategier også være hensigtsmæssige:

- demonstration eller fremvisning af konkrete ting
- billedskemaer
- sekvenser af billeder
- et organiseret kommunikationssystem

En fremgangsmåde, når et barn skal i gang med alternativ kommunikation er ifølge Linda:

- Først træne barnet i at kunne give et sikkert ja/nej vha. bevægelse. Det kan trænes via modellering af den voksne. Det kan tage helt op til 2-3 år, før det lykkes. Et smil er ikke sikkert som ja. Et smil kan betyde så mange ting og kan laves meget spontant uden refleksion.

- Dernæst give barnet valgmuligheder. Mindst 3 forskellige og et ekstra felt med "noget andet". Barnet skal ikke nødvendigvis pege, nik eller andre tegn er ok.

- Få automatiseret bevægelser. Det kræver tusind gentagelser, før noget er automatiseret. Vigtigt med intention, formål og motivation i forhold til bevægelse.

- Parallel programmering, dvs. en ting ad gangen men der kan arbejdes med ting parallelt dvs, både betjening af kontakt og udvikling af sprog. Dog skal der være en afbalancering imellem sproglige udfordringer og motoriske udfordringer. Vanskelige kognitive opgaver skal ikke kombineres med motoriske vanskelige opgaver.

- Multimodal kommunikation. Dvs. gå ud fra at alle børn har noget, de gerne vil sige. Manglende sprog er ikke det samme som at barnet ikke forstår. Vores fagrolle er at være den person, der opdager, hvad barnet ønsker at sige.

Linda fremhæver som særlig vigtigt i forhold til alternativ kommunikation:

Det er ikke en aktivitet, der kun foregår i bestemte tidsrum eller timer. Det sker hvor som helst og når som helst.

Målet på langt sigt i forhold til alternativ kommunikation er:

- - at sige hvad jeg vil
- - til hvem jeg vil
- - når jeg vil

Et kommunikationssystem skal ikke opfattes som et arbejde, men skal helst opleves som en naturlig del af livet og en "stemme" for barnet. Er det eksempelvis noget, de vil tage med til en fest? Det vil i høj grad vise, hvordan barnet selv opfatter deres kommunikationsform, og om det er en integreret del af deres liv.

Kommunikation handler om at kunne komme i kontakt med andre mennesker, at gå i dialog, forstå og få et forhold til en anden person.

Ja Linda sagde mange kloge ting, og jeg kunne blive ved med at øse ud af hendes guldgrube. Men det vil blive lige lovligt omfattende for et indlæg i ISAAC nyt.

Men jeg må sige, at det var en utrolig stor oplevelse at høre Linda Burkhart, og jeg kan kun være glad for, at ISAAC Danmark gav os mulighed for i år at få hele to dage i selskab med et af de helt store ikoner indenfor alternativ kommunikation.

- - - 0 - - -

Kommunikation må ikke gå i stykker

v/Birgitte Brandt / Karen Kjærgaard

Artikel, bragt i 'Ergoterapeuten' nr. 6, september 2014

- *Kan vi ikke gøre det lidt bedre?*

Dette spørgsmål bør alle parter spørge sig selv i forhold til mennesker med komplekse kommunikationsbehov. Det gælder både pårørende, lærere, pædagoger, terapeuter, ledere, organisationer, politikere, embedsmænd og ministre.

- Ud fra en ergoterapeutisk vinkel er det vigtigt at gøre aktivitet og deltagelse muligt, men det kan ikke lade sig gøre uden kommunikation. Og alt for ofte handler indsatserne først og fremmest om de praktiske udfordringer hos mennesker med multiple funktionsnedsættelser, siger *Birgitte Brandt*.

Hun er ergoterapeut og kommunikationsvejleder i Børneterapien i Odense Kommune, arbejder i Specialbørnehaven Platanhaven samt som national VISO-rådgiver. Desuden er hun formand for ISAAC Danmark. I 2011 var hun med til at skrive et fagligt nødråb i form af et åbent brev til Socialministeriet: Danmark mangler en plan!

Det førte til, at der blev nedsat en national arbejdsgruppe, som skulle analysere tilbud og barrierer for indsatsen på området for mennesker med komplekse kommunikationsbehov.

- Arbejdsgruppens rapport slog i foråret 2013 fast, at der i Danmark findes en gruppe af dem, der lever i isolation, og som er afhængige af deres nære omgivelser. Dette til trods for, at der eksisterer strategier, redskaber og metoder, som kunne hjælpe dem til at opnå en højere grad af selvstyrende kommunikation, siger *Birgitte Brandt*.

Vigtigt at kunne udtrykke sine behov

Blandt udfordringerne på området påpeger rapporten, at en del - både børn, unge og voksne med komplekse kommunikationsbehov - aldrig opdages og derfor ikke får det rigtige tilbud. Derudover mangler der specialiseret viden og lovgivningsmæssige bestemmelser, der sikrer retten til en alternativ eller supplerende kommunikationsform.

- Alle mennesker kommunikerer jo helt fra fødslen af, også selvom det er nogle meget anderledes måder, børn med multiple funktionsnedsættelser bruger. Det er vores opgave at øge bevidstheden om deres kommunikation og hjælpe dem til at lære alternative kommunikationsmåder, så de får nye muligheder for at være med i leg og hverdagsaktiviteter.

Det gælder eksempelvis i forhold til, hvad de vil lege eller synge. Her kan man som kommunikationspartner inddrage symbolkort til barnet, hvor mulighederne præsenteres én ad gangen, hvorefter barnet spørges forfra, hvilken sang eller leg det vil have. Så er det kommunikationspartnerens opgave at tolke barnets udtryk for interesse/ikke-interesse i den enkelte mulighed. Det kan være små ændringer i mimik/kropssprog, men det hjælper at sætte ord på, hvad man ser, så barnet hører, hvad man prøver at forstå.

Spørgemåden kaldes Partner Støttet Skanning. PSAS kan tilpasses forskellige behov for kompleksitet og kan være rigtig brugbar, når personen ikke har motoriske færdigheder til at udpege på tavler eller i kommunikationsbøger.

- Det giver efterhånden børnene en følelse af, at der er nogle ting, de kan bestemme selv.

Mangler kurser og uddannelse

Birgitte Brandt understreger, at ergoterapeuter jo bestemt ikke kan stå alene med indsatsen omkring kommunikation, men er en vigtig faggruppe i det tværfaglige team omkring mennesker med komplekse kommunikationsbehov. Hun oplever dog gennem sit arbejde, at der er kolleger, der ikke interesserer sig så meget for kommunikation, så man må minde dem om, hvor vigtig kommunikation er.

- Det er et område, hvor vi er nødt til at påvirke dér, hvor vi er i praksisverdenen. Det er også et felt, hvor der er meget lidt undervisning, selv om det er en kerneopgave for både ergoterapeuter, fysioterapeuter, pædagoger, lærere og talepædagoger. Men man kan jo ikke regne med, at der er ildsjæle overalt. Derfor burde der på grunduddannelserne være et modul eller en introduktion til mennesker med særlige kommunikationsbehov. Det står ikke sort på hvidt nogen steder, at der skal undervises i det, så det huskes som regel ikke ind.

Birgitte Brandt understreger, at hun ikke på nogen måde ønsker at kritisere hverken mono- eller tværfaglige kollegers indsats.

- Alle løser jo deres arbejdsopgaver ud fra den viden, de har på området. Problemet handler så om, at der er nogle områder, der ikke har været nok i fokus, og derfor bør man tilbyde kurser, så de relevante faggrupper får de nødvendige kompetencer.

Har måttet ty til Norge

Desværre mangler der uddannelsesmuligheder her til lands i alternativ kommunikation. Tidligere var der et mindre kursus i alternativ kommunikation ud fra en relationel tilgang hos VIKOM. I dag findes dette kursus hos UC Lillebælt i stort set samme form. I kølvandet på rapporten har en del af deltagerne haft drøftelser med UCC i København, der netop har udbudt et diplommodul "*Komplekse kommunikationsbehov og funktionsnedsættelser*".

- Ellers har det været Norge, man skal til, og vi er derfor nogle stykker, der har været på ASK-uddannelsen deroppe. Så det er en ren tilfældighed, om der er ansat fagfolk med kommunikationsviden, alt efter hvor man lander som menneske med særlige kommunikationsbehov.

I rapporten foreslås det derfor også, at der bør udvikles og inkluderes et modul om alternativ og supplerende kommunikation på de sociale, sundhedsfaglige og pædagogiske grunduddannelser samt bachelor- og kandidatuddannelser. Endvidere anbefales der en overbygningsuddannelse i alternativ og supplerende kommunikation for fagpersoner inden for området.

- Men det kræver, at ledelserne på institutioner prioriterer ressourcer og tid til, at medarbejdere kan komme af sted på kursus og efterfølgende bruge den nye viden. Derfor bør ledelserne også være klædt på til at vide, hvor vigtig kommunikation er.

Brug for mere faktuel viden

Rapporten påpeger, at der er brug for kortlægningsprojekter for at skaffe mere dokumenteret viden. Et projekt bør omfatte en total kortlægning i et geografisk afgrænset område af alle voksne, som har et komplekst kommunikationsbehov. Der bør også foretages en identificering, registrering og udredning af alle børn i området mellem 0 og 5 år med omfattende kommunikationshandicap, som har brug for en indsats.

Ifølge Birgitte Brandt har Socialministeriet lovet at tage anbefalingerne med fremadrettet, og Det Centrale Handicapråd har også støttet dem. LEV og Spastikerforeningen har været aktive deltagere i rapportgruppen og har fået mere fokus på kommunikation i forhold til tidligere.

- Så det er da et af skridtene på vejen, at vi er flere, der trækker på samme hammel.

Men tilgængelighedsbegrebet burde også udvides til at omfatte kommunikationstilgængelighed, forstået på den måde, at man har ret til at blive hørt og kunne sige det, man gerne vil, til dem, man gerne vil – på den måde, der kan lade sig gøre. Derfor er der også brug for at påvirke politikerne og lovgivningen, mener hun.

- I Norge, som er længere fremme på området end os, er det skrevet ind i lovgivningen, at man som bruger af alternativ og supplerende kommunikation har ret til, at ens undervisning i skolen er tilrettelagt efter det. Det er måske en udfordring for en ung, nyuddannet skolelærer, men så må man tilbyde kompetenceudvikling, for forpligtelsen ligger jo overordnet hos ledelsen, konkluderer Birgitte Brandt.

- - - o - - -

Indtryk fra..

Västsvenske Kommunikationskarnevalen..

v/ Anna Voss, Vibe Lund Jensen og Stella Thomsen

Årets tema var **Kommunikativ tilgængelighed för alla!**

Det generelle indtryk:

Det var en spændende konference, der pegede frem i tiden. Der var mange gode indlæg med oplægsholdere fra både ud- og indland.

Læs resume nedenfor om bl.a.: Rettighedsbaseret arbejde. Opfordring til paradigmeskifte indenfor ASK-området. Inklusionsproblematikker formidlet gennem teater. Tablets giver kommunikationsmuligheder til flere. Støtte til udviklingen af den følelsesmæssige kompetence hos børn med behov for ASK. Kommunikativ tilgængelighed fordrer frie symboler – på lige fod med at ord er frie. Forældre støtte-behov, når børnene bliver 18 år og loven skifter. Deltagelse som aktiv kommunikator.

Her er link til til konferencens oplæg: <http://www.dart-qbg.org/karnevalstart/karneval14/>

En rullende rockstar

Konferencen blev indledt med en "rullende rockstar" Eddie, der er kørestolsbruger. Han skriver sine egne tekster og musik og giver et indblik i sin oplevelse af verden. Eddie har rejst meget og bl.a. oplevet forskellige tilgængelighedsproblematikker, både fysiske og psykiske. Han er et særdeles positivt menneske, der formidler det hele både med musik og "snak". En "kikstart" på konferencen.

Allas rätt til kommunikation og delaktighet

Jan Terneby, MR-strateg, kundskabsudvikling mv. i Västra Götalandsregionen, snakkede om menneskerettigheder og juridisk bindende konventioner, herunder FNs Handicapkonvention. I konventionens artikel 9 om tilgængelighed står, at deltagerstaterne skal

- træffe passende foranstaltninger til at sikre, at personer med handicap på lige fod med andre har adgang til fysiske omgivelser og transportmuligheder, information og kommunikation, herunder informations- og kommunikationsteknologi og -systemer[...]

Pointen var at foranstaltninger, der skal fremme lighed for forskellige borgere i et samfund, skal træffes på grundlag af en rettighedsbaseret frem for en behovsrelateret tilgang til borgerne. Hvis grundlaget for en given indsats er definitionen af "en svag gruppe" med "særlige behov", er der fare for, at man kun skaber effekter, men ikke får ændret på de strukturer i samfundet, der fastholder uligheden. For at ændre strukturerne skal vi bevæge os væk fra at tænke i "**vi** (der hjælper) **og dem** (der behøver)". Vi skal i stedet tænke i **os** (mennesker har forskellige behov men samme rettigheder). Der findes ingen "svage grupper" men bare mere eller mindre stærk beskyttelse. Den enkelte borger skal støttes til egenmagt til at kræve sine menneskelige rettigheder. Jan Terneby præsenterede FN Handicapkonventionens definition på "rettighedsbaseret arbejde" og foreslog hvordan man med dén som grundlag, kan opnå *kommunikativ tilgængelighed for alle*.

Sarah Blackstone: Tid til et paradigmeskifte – Communicaton Access for All

Så fortsatte formiddagen med Sarah Blackstone med foredraget "Kommunikativ tilgængelighed for alle: Det er tid for et paradigmeskifte indenfor ASK/AAC området".

Sarah Blackstone er en kvinde, der gerne vender tingene: Inside – out and upside down. Hun vil gerne at **AAC** (Augmentativ and Alternativ Communication) ændres til **CAA** (Communication Access for All). Hvor det tidligere har handlet om specialløsninger for nogle få, bør perspektivet være generel tilgængelighed og støtte for større grupper i samfundet, hvor kommunikationen bliver

tilgængelig for alle de mennesker, der af den ene eller anden årsag har kommunikationsvanskeligheder. Og der skal arbejdes på, at man tager den tilgængelige teknologi i brug som allerede er kendt for mange mennesker.

Sarah Blackstone har mange jern i ilden i USA; forelæser, forsker, skriver artikler og er med til at udvikle området for mennesker med kommunikative vanskeligheder. Hun sætter meget fokus på at forbedre kommunikativ tilgængelighed indenfor sygehus og plejesektoren. Så disse er rustet til at informere og kommunikere med alle borgere, uanset disses kommunikationsmåder. Dvs. behandlingsstedet har som standard fx også billedbaserede kommunikationsmaterialer til almindelige samtaler og information med patienter og pårørende. Omgivelserne skal være parate til alle borgere, som kommer.

Sarah Blackstone fortæller også om den forskning, der er sket indenfor hospitalsområdet, som viser at øget tilgængelighed til kommunikation giver store gevinster både ressourcemæssigt og personligt. Det kan f.eks. påvirke og nedsætte fejlmedicinering, antallet af indlæggelsesdage, øge tilfredsheden hos patienterne og forståelsen for behandlingen.

Sarah anbefaler at alle hospitaler har en kommunikationsværktøjskasse med forskellige typer af kommunikationshjælpemidler som f. eks. tavler, bøger, billeder, alfabet, mv., i low-tech og high-tech.

Hun gør opmærksom på, at den demografiske udvikling kan være med til at øge behovet for kommunikativ tilgængelighed for flere mennesker. At vi udvider forståelse for tilgængelighed på kommunikationsområdet, hvor langt flere instanser end sygehus og plejesektor, fx biblioteker, butikker, kommunekontorer, internetportaler mv. udvikler på deres tilgængelighed for flere.

“Talande hjälpmedel och grafisk AKK- inte längre det sista alternativet”

Forelæsning: “Talande hjälpmedel och grafisk AKK- inte längre det sista alternativet”, Eva Lanbratt og Anja Morell, begge to leg. Logopæder og arbejder på DAHJM i Lund

Det er blevet mere og mere almindeligt at borgere på DAHJM vælger, og får bevilget, en almindelig tablet eller iPad til kommunikationshjælpemiddel i stedet for de særlige hjælpemidler, der findes i sortimentet hos hjælpemiddelcentralerne. Kommunikationsapps bliver tillige bevilget.

Tablets er mere tilgængelige og smidige at bruge, de er velkendte og intuitive og bliver brugt i mange miljøer. Ved indførelse af tablet som kommunikationshjælpemiddel er det også tydeligt at borgerne starter tidligere med et elektronisk hjælpemiddel. F.eks. er det meget nemt at lave visuelle scener som en start på et kommunikationsprogram. Eva og Anja pointerer dog begge to at det stadig er vigtigt at sørge for at borgeren også har noget kommunikationsmateriale, f.eks. bøger eller tavler, der kan benyttes når teknologien ikke kan være til stede.

Ulrika Ferm, leg. Logopæd DART Göteborg:

“Vad lær vi oss om AKK genom att studera interaktion”

Ulrika var til ISAAC Danmarks konference i 2014 og talte om dette emne.

Hun præsenterer resultater fra tre forskellige projekter hvor personer med forskellige progredierende neurologiske sygdomme som Huntingtons sygdom, Parkinsons og demens har brugt samtalemåtte og tablets på forskellige måder.

Det er mange ting vi ved er vigtige i kommunikation med mennesker med ovenstående sygdomme, f.eks. at kommunikationen kræver tid, at der ofte er behov for nære samtalepartnere til at agere tolk, at det er vigtigt med kropssprog og at samtalepartneren har stor betydning for kommunikationen.

Usikkerheden om kognitiv formåen og sprog påvirker deltagthed og tillid til partnerens evner. Samtalemåtten kan være med til at øve personens evne, både i forhold til forståelse og evne til at selv vurdere hvad vedkommende mener om forskellige emner.

En tablet med billeder kan være en støtte for hukommelsen og give ideer til samtaleemner. Det er vigtigt at opleve egen kompetence. Brug af både samtalemåtte og tablet kan være en del af dette.

Det er vigtigt at der også kommer mere fokus på voksne med kommunikationsvanskeligheder, og her har Ulrika været med til at sætte fokus på dette emne.

Tirsdagen indledtes af et teaterstykke med tre personer på scenen. Eneste rekvisitter var tre stole:
“Churchill var inte heller klok”, Östra Teatern från Stockholm

Handler om arbejdslivet for personer med funktionsnedsættelse. En helt fantastisk opsætning og med et meget aktuelt emne i forhold til de svære overgange for mennesker med forskellige former for funktionsnedsættelse.

Vi følger tre personer med forskellige diagnoser og deres kamp til at få en plads på arbejdsmarkedet. De møder forskellige aktører indenfor arbejdslivet, alt fra arbejdsformidling, rekrutteringsfirmaer, arbejdsgivere og kolleger, hvordan de bliver mødt og nogle gange lukket ude. På trods af, at det handler om det svenske arbejdsmarked, er det hele til at overføre direkte til danske forhold.

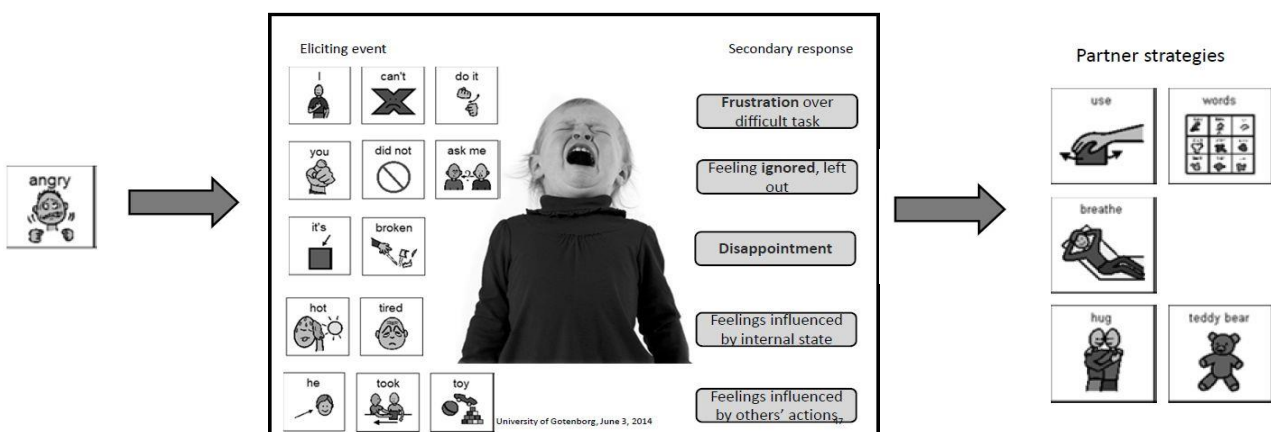
En meget gribende historie med tre fantastiske skuespillere.

Sarah Blackstone afsluttede sin foredragsrække med
“At støtte udviklingen af emotionel kompetence hos børn med omfattende kommunikationsvanskeligheder”

Aktuel forskning har vist hvor vigtige emotionelle/følelsesmæssige faktorer er for at lære, at forstå og for at udvikle relationer, men også vigtige i forhold til at få et godt selvbillede og god selvfølelse.

Sarah mener, at en følelsesmæssig kompetence er afhængig af, og tæt knyttet til, en effektiv social og kommunikativ kompetence. Sarah mener at man i for høj grad har fokuseret på at korrigere adfærd uden at tage hensyn til barnets følelsesmæssige udviklingsniveau.

Sarah har sammen med andre eksperter arbejdet med en model hvor man støtter barnets netværk i at støtte udviklingen af den følelsesmæssige kompetence hos børn med behov for ASK. Her arbejder man med tilgængelighed til et vokabular for følelsesmæssige udtryk, således at barnet har mulighed for både at udtrykke selve følelsen, men også tale om hvorfor det har det på den måde og hvordan det kan handle på følelsen. Det er vigtig, både at kunne udpege en følelse, og blive ledt videre hen til flere valgmuligheder, f.eks. en graduering ved hjælp af billeder eller symboler. Det kan være nemmere for et barn at udtrykke graden af en følelse, ved hjælp af et termometer med farver, der billedligt viser hvor på følelsesregistret man befinder sig. Der kan være mange grunde til hvorfor man får f.eks. en frustreret følelse; f.eks. for svær opgave, føler sig udenfor/overset, føler sig skuffet, influeret af en indre tilstand, påvirket af andres handlinger i situationen. Og hvis man f.eks. er meget **vred** fordi man ikke kan løse en opgave, kan man have brug for at kunne sige “jeg kan ikke”. Og tale om hvad der kan gøres “trøstekrammer”, “behøver hjælp”, “en anden opgave”, “ro og dyb indånding”, “gå til flere ord/andre sider”, el. lign. Og de voksne skal kunne være rollemodeller til denne samtale, ved at give eksempler og spørge ind med ord og billeder. Eller ved at lave forskellige scenarier eller sociale historier, som foreslår forskellige handlemuligheder:

Det er vigtigt, for et harmonisk følelsesliv, at kunne give udtryk for sine følelser og at blive hørt, og at kunne kommunikere om dette. I mange børns kommunikationsopsætninger er overlægget med følelser en "endestation" der mangler at lede videre til snakken omkring følelsen. Det bør der gøres noget ved.

Et spændende og tankevækkende foredrag, som gerne kunne uddybes mere. Hvis man vil læse mere så kan man hente materiale på Darts hjemmeside. Endvidere er Birgitte Brandt (ergoterapeut, formand for ISAAC Danmark) efter aftale med Sarah Blackstone i gang med en oversættelse til dansk af den udviklede model. Det annonceres på ISAACs hjemmeside, når materialet er klar.

Mats Lundälv, datapædagog og grundlægger af DART i Göteborg i 1988:

"Det FRIA ORDET – ska det vara något också för användare av AKK?"

Mats som har arbejdet indenfor området i 30 år, kom med mange gode betragtninger over emnet tilgængelighed og kommunikation for personer med funktionsnedsættelser. Vi taler om retten til kommunikation, det er godt siger Mats, men det er på høje tid at begynde tale om retten til FRI kommunikation for alle.

Hvorfor skal det være så vanskeligt? Hvorfor blev det sådan? Hvad med det frie ord? Spørgsmål som Mats har interesseret sig for. Vi finder ofte specialløsninger, ofte dyre løsninger med låste systemer og symboler.

Alle andre udtryksformer er frie, - ordet – tegnet, men ikke det trykte symbol eller tegn.

Det bedste ville være hvis det var tilgængeligt som en naturlig del af vores miljø, det vil kunne øge inkluderingen af alle de mennesker der har kommunikationsvanskeligheder i vores land. Både for mennesker der benytter ASK men også for andre borgere f.eks. med andet sprog eller med læse- og skrivevanskeligheder.

Er det rimeligt og muligt? Ja – og også nødvendigt siger Mats. De tekniske muligheder er der og kan udnyttes. Visse symbolsystemer er frie, mange er det ikke. Hvad kan vi gøre? Støtte udviklingen af frit symbol-vokabular. Vi behøver ikke helt frie, men at arbejde for, at de licensvilkår der er, bliver bedre, så vi undgår unødvendige restriktioner, der begrænser tilgængeligheden for de mennesker der har behov for dem.

En vigtig debat og aktuel i alle lande. Virkelig spændende perspektiv.

DART er godt i gang med "walk your talk". På hjemmesiden www.dart-gbg.org bruger DART mange frit tilgængelige symboler, især den spanske symbolsamling ARASACC, som er fri til ikke kommerciel brug. Se f.eks. tavlen over kommunikationsrettigheder på www.dart-gbg.org/public/anpassningar/Ratten_att_kommunicera_bildversion.pdf.

DART har samlet licensvilkår for forskellige symbolsamlinger på www.dart-gbg.org/licenser.

DART udvikler selv mange frit tilgængelige materialer bl.a. til brug i plejesektoren. På samme måde som plejesektoren naturligt har skriftbaserede materialer, lægges der op til, at det er plejesektorens ansvar at have visuelle kommunikations- og informationsmaterialer til rådighed for patienter som har brug for det. Disse støtter mennesker med kommunikationsvanskeligheder som følge af begrænset sprogforståelse, begrænset udtryksmulighed, behov for visuelt overblik og struktur, hørenedsættelse m.v. Materialerne er også til stor hjælp for tosprogede.

På www.bildstod.se kan man både downloade færdige tavler til kommunikation, f.eks. omkring undersøgelse og behandling på tandlæge og sygehus. Man kan også selv lave kommunikationstavler og små kommunikationsbøger til print eller brug fra skærm. Man kan dele sine tavler med andre brugere af siden eller beholde dem private. Det kræver at man opretter sig som bruger på siden, hvilket er gratis.

Søgesproget er svensk, så her kan Google Oversæt for mange have sin glimrende berettigelse.

Læs også mere om projektet KOM-hit, som handler om kommunikationsstøtte i plejesituationer, og som står bag mange tavler man kan downloade www.kom-hit.se

Nedenfor er tandlægens billedstøttede materialer: Tandlægens indkaldelse, der sendes ud inden konsultationen, samt en tavle til at kommunikere med før, under og efter besøget:

Kallelsebrev till Tandläkare

Du är välkommen till Mun-H-Center, Odontologen,
Medicinaregatan 12A,
15077 kl 09:00

Parkering finns utanför huset och du betalar i parkeringsautomaten utanför ingång B

Besöket tar ungefär 30 minuter

Du kommer få träffa tandläkare Sarah

Du får sitta i tandläkarstolen och öppna munnen.

Sarah kommer att tända lampan och titta på dina tänder med en liten spegel

Sen får du skölja munnen innan det är dags att gå hem

Om du inte kan komma, eller har övriga frågor är ni välkomna att kontakta oss.
Telefonnummer: 010 441 79 80

Vänliga hälsningar,
Mun-H-Center
Maja,
Tandsköterska / Koordinator

Tandläkarbesök

 vem?	 var?	 sitt i stolen	 ligga ner	 glad / nöjd	 ledsen	 vänta
 när?	 nu	 tända lampan	 öppna munnen	 ont	 orolig	 färdig
 mamma	 pappa	 tandborste	 titta med spegel	 trött	 arg	 varför?
 tandläkare	 tandsköterska	 känna på tanden	 flourlacka	 bra	 dålig	 jag vill
 logoped	 tandhygienist	 gå på toaletten	 äta / dricka	 ja	 nej	 hjälp

Detta bildstöd är skapat via www.bildstod.se
För info om licenser: <http://www.dart-gjg.org/licenser>

NB: Gennem programmet Picto Selector kan man få fri adgang til mange af de symbolsamlinger DART også bruger, bl.a. ARASAAC, Piktogrammer, Mulberry m.fl. Programmet er lavet til at udarbejde billedstøttede kommunikationsmaterialer. Picto Selector er oversat til dansk af Kommunikationscentret i Hillerød. Læs mere om programmet og download det gratis fra Kommunikationscentrets hjemmeside www.kc-hil.dk/download.html

Aktiv kommunikatör

Leg. logopæd Josefin Hansson præsenterede et lille inspirerende projekt fra Kolla Grundsärskola i Kungsbacka. Projektet sigtede på at eleverne skulle være aktive aktører frem for passive udførere. Josefin viste sin pointe gennem en case med den ene af de 4 elever der havde deltaget i projektet. Eleven, som havde store kommunikative og adfærdsmæssige udfordringer og vanskeligt ved at tage imod en instruktion, viste sig at kunne deltage i en aktivitet som glimrende aktør. Det gik i sin enkelhed ud på, at eleven sammen med to kendte voksne samspilspartnere skulle dække bord til de 3, som var til stede. De havde en iPad til rådighed med en ordforrådstavle til borddækningen. Den ene voksne var borddækkeren. Den anden voksne var rollemodel for hvordan man kunne instruere i borddækningen med hjælp fra iPad'en. Borddækkeren gjorde kun hvad hun fik besked på. I stedet for at få eleven til at deltage i borddækningen, gik øvelsen ud på at få eleven til at sige hvad borddækkeren skulle gøre: *Hent/tallerken. Hent/gaffel. Tag frem/osteskærer. Fyld/kande. Færdig*

De to voksne var meget ekspressive og tydelige omkring hvad der blev sagt og gjort. Og satte hele tiden ord på, hvad de gjorde. Eleven blev hurtigt begejstret og blev draget af at kunne deltage i aktiviteten som den, der dirigerede borddækkeren med hjælp fra iPad'en.

Megen kommunikativ kompetence samt erfaring med brug af iPad til kommunikation fik eleven sneget ind gennem en naturlig og rar situation, hvor han engagerede sig 100%. Bestemt en tilgang der kan bredes ud til mange flere aktiviteter og situationer.

Fig: Tavle til at dirigere borddækning.
Kan udvides eller forenkles efter behov

Föräldrastödsprojektet 16-25.

er 3-årigt projekt med det overordnede mål at afdække behov og udforme støtte for forældre til unge og unge voksne med funktionsnedsættelse i alderen 16-25 år, så forældrene rustes til at klare den unges overgang til voksenlivet ud fra den unges behov og på basis af samme rettigheder som andre. Der sker nemlig en markant ændring i lovgivning, vilkår og ansvarsplacering omkring støtte, når den unge bliver 18 år og begynder at modtage voksertilbud. Det er Frederik Holm (fil. mag. i socialt arbejde) som er projektleder med Ulrike Ferm som projektvejleder.

En rundspørge i begyndelsen af projektet viste at både forældre og professionelle anser samarbejde mellem forskellige aktører som meget mangelfuld. De fleste forældre fortæller, at de ikke ved hvem der har ansvar for at samarbejdet mellem forskellige aktører fungerer. Der er store problemer i overgangene mellem forskellige aktører. Og der er mangler i behandling og kompetence både indenfor kommune og sygehus/plejesektor. Dette gælder bl.a. spørgsmål omkring kommunikation og hjælpemidler. Forældrene oplever at støtten fra samfundet mindskes jo ældre barnet bliver. Forældre tvinges til at kæmpe uafbrudt for den unges rettigheder og må selv finde ud af hvad de skal ansøge om. De savner tilstrækkelig kundskab om deres egne og den unges rettigheder og om, hvad der sker omkring den unges overgang til voksenlivet.

Projektet er stadig i gang. De aktiviteter det bl.a. arbejder på er udvikling af en specifikt rettet forældreuddannelse sammen med andre samfundsaktører, kompetenceudvikling hos professionelle med vægt på pædagogisk metodik, rettigheder og forældreperspektivet. Tydeliggørelse af overgangsprocesser og samordning af indsatser.

Et stort spændende projekt med mange intentioner, der forhåbentlig munder ud i nogle gode forbedringsforslag som kommuner og virksomheder vil implementere. Det er spændende hvad projektet kommer frem af resultater og forslag, fx til en forældreuddannelses indhold og opbygning.

Vi må holde øje med projektrapporten på www.dart-gbg.org når den er klar om et års tid, da den i høj grad vil være relevant også i forhold til danske forhold og behov.

- - - o - - -

Input fra ISAAC konference i Lissabon, juli 2014

v/Birgitte Brandt

Den internationale ISAAC konference er en mangfoldighed af korte og lange præsentationer indenfor alle afskygninger af området AAC. Et omfattende program med beskrivelser af de forskellige præsentationer gav et stort prioriteringsarbejde i, hvad det lige var, jeg skulle vælge at deltage i den enkelte dag. Valg må træffes, og i det følgende beskriver jeg lidt fra nogle af de præsentationer, jeg valgte:

- ***Is it possible to measure AAC-effects physiologically? A pilot study within a pediatric care setting***

Gunilla Thunberg og Stefan Nilsson.

Forældre fortæller, at personalet på sygehuse har brug for træning i kommunikation og at bruge AAC løsninger. I et pilotstudie målte man koncentrationen af *salivary cortisol* inde i munden før og efter AAC intervention. Dette foregik med en vattampon, som barnet skulle holde inde i munden.

Forskelligt visuelt materiale med symboler blev sendt hjem til familien forud for at barnet skulle til undersøgelser og behandling på hospitalet, så man kunne bruge det til en forberedende snak, ligesom det blev brugt undervejs sammen med barnet på hospitalet. Det viste sig, at børn med intervention med AAC ikke havde brug for præmedicinering.

Se mere på www.kom-hit.se og www.bildstod.se, hvor der er masser af idéer både i forbindelse med hospitalsophold og tandlægebesøg m.m.

- ***Communication Partner Instruction for AAC Interactions: A Lifespan Approach***

Joanne Lasker og Jennifer Kent Walsh fra USA talte om den store rolle, som kommunikationspartnere spiller for at udvikle og bevare kommunikative kompetencer hos mennesker med komplekse kommunikationsbehov. Der er viden om, at AAC løsninger; både high- og low tech, er effektiv intervention for mennesker med kommunikative funktionsnedsættelser for at kunne engagere sig socialt, uddanne sig og deltage i forskellige aktiviteter.

Deres fokus var på behovet for at uddanne kommunikationspartnere til at støtte effektivt op om mennesker med komplekse kommunikationsbehov, med hensyn til den enkelte partners rolle.

Der er brug for at opnå opmærksomhed, tilbyde kommunikationsmuligheder, give forskellige måder at svare, give stikord, give tid m.m.

Der tages udgangspunkt i Social Networks' kommunikationscirkler, og regnestykket sættes således op:

Den direkte intervention med klienten + intervention med kommunikationspartnerne = meningsfuld kommunikations resultater.

I interventionsprogrammet gives eksempel på, hvordan man kan læse bøger med et barn. Ved hver side læses op og modelleres med AAC, der gives pause, spørges til indholdet med AAC modellering, igen pause og hvis ikke barnet svarer, svarer kommunikationspartneren samtidig med AAC modellering.

Med andre ord: RAA - *Read, ask, answer*, hvor det er naturligt. Samtidig skal der gives respons til alle kommunikative initiativer når som helst. Der henvises desuden til: <http://aac-ucf.unm.edu/>

- **Talking about Emotions using culturally sensitive AAC**

Ji Young Na fra USA har lavet materialet EDEC sammen med flere andre fagpersoner, bl.a. Sarah Blackstone. EDEC= Early Development of Emotional Competencies.

Som led i afprøvningen af materialet er der lavet sammenligninger mellem koreanske og amerikanske forældre, hvor det fremgår, at følelsesudtryk er forskellige fra forskellige kulturer, og der er store forskelle på, om børn tilskyndes til at udtrykke følelser. Design af symboler for følelser kan passe mere eller mindre i det enkelte land. Der er forskellige forventninger til, om det er passende at tale om bestemte følelser, fx stolthed og frygt, og der kan være forskel på grundene til følelsen og den tilsvarende løsning.

EDEC indeholder 24 spørgsmål og er et beskrivende materiale, der har til formål at øge opmærksomheden og give børn mulighed for at kommunikere om følelser.

Der har været udført 2 field tests og materialet er oversat til 7 sprog. Danmark har bl.a. deltaget i den seneste fieldtest efter præsentationen på ISAAC konferencen i Pittsburgh i 2012.

Ji Youngs PowerPoint kan hentes på: <http://practicalaac.org/practical/5-aac-handouts-from-isaac-2014/> Her er også flere andre PowerPoints fra andre præsentationer.

- **Good support using AAC strategies to become a competent communication partner with children who need AAC. Presentation of a learning resource.**

Jenny Hysing fra det norske Statped præsenterede et koncept, der indeholder:

- en hjemmeside med videoeksempler med instruktion, forklaringer, spørgsmål til refleksion samt opgaver.
- et hæfte med kommunikations teori, beskrivelse af AAC og hvordan man modellerer AAC. QR koder giver adgang til videoeksempler med brug af AAC.

Baggrunden er en oplevelse af store udfordringer i arbejdet med at støtte pædagoger og førskolelærere til at blive kompetente kommunikationspartnere og gode modeller for børnene. Med udviklingen af materialet bliver det illustreret og highlightet over for personalet, hvilke kvaliteter og færdigheder der er brug for hos en kompetent voksen kommunikationspartner. Med materialet gives mulighed for en god vekselvirkning mellem teori, demonstration, praksis, feedback og coaching.

- **Communication Access Symbol / Communication Access for All**

Både i Canada og Australien arbejdes der med et særligt symbol for kommunikativ tilgængelighed. Intentionen er at skabe særlig opmærksomhed i det offentlige rum, så forretninger, organisationer og serviceforanstaltninger tager ansvaret på sig i forhold til kommunikativ tilgængelighed på deres områder.

I de næste år løber et projekt, der har til mål at skaffe uddannelse og ressourcer til at gøre varer og service tilgængelig for mennesker med tale-/sprogsvækheder.

Se mere på

<http://www.communication-access.org/> og
<http://www.cdacanada.com/>

I Australien er det Scope, der arbejder for fremme af kommunikativ tilgængelighed for alle under sloganet "Good communication is good business":

www.scopevic.org.au/index.php/site/whatweoffer/communicationresourcecentre/communicationaccess

- **Teambased development of Personal-presentation Books. Aiming for participation, communication and joy for children with PMLD.**

Knut Slåtta, Statped, Norge fortalte om, hvordan personlige præsentations bøger kan blive et nyttigt redskab for teams (fagpersoner og forældre), der søger "best practice" omkring børn med multiple funktionsnedsættelser. Der er inspiration fra Siegel og Bashinskys tri-fokus ramme for partnere, og præsentationsbøgerne består af 3 dele: en kommunikationsoversigt/-ordbog for barnet, en guide til kommunikationspartneren og en oversigt over favorit-legeaktiviteter.

Teamet får indsigt i barnets forskelligartede expressive kommunikation via IPCA (Inventory of Potential Communicative Acts (Sigafos et al. 2006)

Med øget viden om barnets kommunikation får teamet bedre mulighed for at støtte op om barnets mulighed for at få indflydelse i sit eget liv og kunne deltage i aktiviteter og lege. At lave bøgerne er en læringsproces for de involverede, der deler erfaringer og udforsker idéer og observationer. Præsentationen af barnet er positiv og ressourceorienteret.

Præsentationsbøgerne giver desuden vigtige informationer til nyt personale i børnehave/ skole og ved miljøskift, ligesom de kan være en platform for refleksioner i teamet om "best practice".

Præsentationsbøgerne har store lighedspunkter med de kommunikationspas, der laves mange steder i Danmark, men kombinationen med billede/tekst til yndlings aktiviteter/lege gav ny, god inspiration. Kig evt. lidt rundt på www.statped.no

- **AAC Awareness Week - together we make more**

Eija Roisko fra det finske Kommunikations og Teknologi center Tikoteekki fortalte i sin poster om de mange tiltag, man i de seneste år har gjort for at gøre opmærksom på AAC i offentligheden. ISAAC international har siden 2007 markeret AAC Awareness Month i oktober. I Finland har man valgt at koncentrere kræfterne om en Awareness Week, hvor der er lavet forskellige happenings, foredrag, optræden, info telt, gratis filmforevisning, udstillinger, panel diskussioner, workshops, åbent hus, kirketjenester, pressemeddelelser og websites. I 2013 var sloganet "Hvordan vil du sige det, hvis du ikke kan tale?"

Mange samarbejdspartnere, organisationer, skoler, kirker og andre er involveret i arrangementerne, der løber af stablen primært i Helsinki, men også i 13 andre byer.

Det var meget inspirerende at høre om den store finske indsats for at gøre opmærksom på Alternativ og Supplerende Kommunikation. Selv om vi i Danmark måske ikke har den samme overordnede organisation til at trække i planlægningstrådene, som finnerne har, så kan vi måske godt bruge nogle af deres idéer, og sprede dem ud i landet, hvor forskellige fagmiljøer kunne inspireres til lokale indsatser for at sætte fokus på mennesker med komplekse kommunikationsbehov og den indsats, der er mulig for at få adgang til kommunikation via ASK/AAC.

- **My ECO and I Out in Schools Motivating Students**

Vic Valentic fra Canada, der selv er AAC burger fortalte om sine gode erfaringer med at holde oplæg på almindelige og specialskoler i sit lokale område. Det giver god mening for både eleverne og for Vic. Han ser et vigtigt formål i at kunne hjælpe børn/unge med at overkomme frygten for det anderledes, så der gennem hans foredrag kommer en forståelse og en positiv indflydelse på lokalsamfundet.

Det er ikke længe siden, en stor dansk undersøgelse blev publiceret, hvor mange gav udtryk for, at de ikke ville sætte sig ved siden af en person med handicap i bussen. Mon ikke det kunne være et væsentligt bidrag til en positiv ændring, hvis mennesker med komplekse kommunikationsbehov kunne inddrages som gæstelærere i undervisningen i Folkeskolen?

- **Engaging families to interact using AAC: What have we learned?**

Linda Burkhart (USA) og Gayle Porter (Australien) gav endnu engang indblik i mange væsentlige overvejelser omkring kommunikation:

- Et system er ikke nok til at lære barnet at kommunikere. Det afgørende er samspillet.

- Vi må skabe et støttende sprogmiljø.
- Hvor mange tanker, følelser, meninger og historier forbliver usagte?
- Det handler om mere end "hvad vil du ha'?" og "hvad er der galt?"
- Ingen kan læse tanker - der er brug for AAC.
- Vi lærer sprog mønstre ved brug. Vi bruger ord i alle mulige dagligdags sammenhænge, vi lærer dem ikke som fra en ordbog.
- Vi må være forberedte på kommunikation altid - parate, hvis nu hun har noget, hun vil sige.
- Alle nye vaner tager tid at lære - også når vi skal lære en ny tablet eller kommunikationsbog at kende.
- Vi skal være modeller for AAC i de daglige rutiner.

Det er erfaringen, at familier til børn med komplekse kommunikationsbehov selvfølgelig er forskellige og har forskellige måder at lære på - også når det gælder bestræbelserne på at blive gode støtter for brug og indlæring af AAC. De har kontinuerligt brug for samarbejde og opmuntring fra fagfolkene. Der er positiv gevinst ved at møde barnet/familien i hjemmet og tage udgangspunkt i hverdagen, når man begynder introduktion og modellering i brugen af fx en kommunikationsbog. Grundlæggende er det afgørende, at familien ser muligheden af, at en AAC løsning kan hjælpe familiens kommunikation til at blive mere effektiv.

I et andet indlæg fortaltes der om træning af kommunikationsnetværk i Australien. Meget relevant om helt praktisk og funktionel læring vedr. det grundlæggende om kommunikation, og fx hvordan man laver "en bog om mig". Kæden hoppede desværre af, da det gik op for mig, at oplægsholderne var meget hierarkiske i deres opfattelse og ikke mente, der var mulighed for, at voksne med komplekse kommunikationsbehov havde udviklingsmuligheder!

Endelig skal nævnes de 2 danske præsentationer, der var rigtig godt besøgt i Lissabon:

- Emmy Kjellmann og Edda Medicis "*How can the Danish philosopher Søren Kierkegaard build participation and communication for AAC users?*" og
- Sissel Madsen og Hanne Bechs "*Increased activity and participation for individuals with ALS and medical ventilator.*"

Begge rigtig spændende præsentationer, som vi får lejlighed til at stifte bekendtskab med igen på den danske ISAAC konference 2015.

Council Meeting..

v/ Hanne Rohde & Birgitte Brandt

Council Meeting i Lissabon, søndag, d. 20/7 2014

På dette års Council Meeting var der repræsentanter fra 15 Chapters. Fra Danmark deltog vores formand, Birgitte, undertegnede, Hanne, som er international repræsentant valgt af bestyrelsen og Sissel, som kunne deltage som afdækket formand dog uden stemmeret. Desuden deltog ISAAC Executive Board (EB) og repræsentanter for ISAAC International's mange komiteer.

ISAAC Council mødes kun hvert andet år, altid dagen før den internationale konference, så det er noget, vi ser frem til. Det er rart at få sat ansigt på de personer, vi har haft digital kontakt med siden sidst, og det er dejligt at gense gamle bekendte.

Franklin Smith, der er ISAAC International's Executive Director, bød velkommen, og så startede mødet med at godkende dagsorden og godkende referatet fra mødet i 2012. Herefter var der afsat god tid til at alle Chapters kunne fortælle om aktiviteter og mærkesager, alle indlæg kan læses på ISAAC International's hjemmeside under E-News.

Det er et generelt problem at få brugere af AAC til at være aktive i ISAAC både lokalt og internationalt. Jeff Riley, ISAAC International's formand (President), kunne i den forbindelse oplyse, at det var et problem EB havde diskuteret, og man havde drøftet at lave et mentor program, der ikke var afhængig af engelskkundskaber.

Økonomi er ofte et ømt punkt, det var det også på dette møde. Fra komiteen, der løbende kommer med ændringsforslag til ISAAC' vedtægter, var der et forslag om øget kontingent til ISAAC International. Kontingentet er hævet 2 gange i 20 år, sidste gang i oktober 2013 med 5%. I Danmark har vi ikke haft problemer med at svare det øgede beløb, og det kræver ingen vedtægt-sændringer, men sådan er det ikke for alle Chapters, mere herom senere. Forslaget om at øge kontingentet hvert andet år blev nedstemt. Et andet forslag om at øge kontingentet hvert 4. år, dog med højst 5 % blev vedtaget, det skal revideres om 10 år.

Efter frokost præsenterede Franklin ISAAC's finansielle situation. Medlemstallet er stabilt, hvis man ikke medregner GSC (*German Speaking Countries*, som er Tyskland, Østrig og Schweiz, og igen mere herom senere). Indtægterne kommer fra medlemskab, publikationer (AAC Journal) og konference. Konferencen for 2 år siden i Pittsburgh gav et pænt overskud, og kontoret i Toronto sparer, hvor der spares kan. For første gang var dette års konference på det budget, der blev vedtaget i Pittsburgh, og det har været et stort arbejde at planlægge dette års konference i Lissabon, som desværre kommer ud med et underskud. Man havde budgetteret med 750 deltagere, der kommer 660, man havde budgetteret med 40 udstillere, der kommer 25, antallet af sponsorer er halvt af, hvad man havde forventet. Regnskabet skal ikke vedtages på dette møde, da det først slutter 31/12, men der var flere kommentarer, bl.a. Birgitte, der spurgte til store udgifter til bankgebyrer og som foreslog, at regnskab og budget i fremtiden indeholder kommentarer og forklaringer, der letter forståelsen, hvilket blev taget til efterretning. Budget for 2015-16 blev vedtaget.

I maj modtog alle medlemmer af Council et brev fra ISAAC GSC, der kunne berette, at siden kontingentet til ISAAC International blev forhøjet fra og med 1/1 2014, har den nye formand og bestyrelse i GSC haft store diskussioner med Jeff, Franklin og EB, hvilket har medført, at GSC ikke har betalt medlemskontingent til Toronto, og dermed ikke mere er tilknyttet ISAAC International.

Problemet for GSC's nye bestyrelse er, at de har erfaret, at de ifølge tysk lovgivning ikke må sende medlemsdata til Toronto, og vores kasserer Gert, kan bekræfte, at tysk lovgivning på dette område er meget streng. GSC kan ikke forhøje medlemskontingent uden at det vedtages på deres generalforsamling september dette år, og har ikke haft midler til det forhøjede kontingent til ISAAC International.

GSC ønskede, at Council skulle orienteres om dette, men det skete først da Jeff Riley skrev til Council i juni. For at gøre en lang historie lidt kortere, så har det medført, at det der står i ISAAC'S vedtægter er gældende også for GSC, de har ikke betalt, ergo er de ikke med i ISAAC International.

Det var et stort punkt på mødet, hvor formand og et bestyrelsesmedlem fra GSC var inviteret med dog uden stemmeret. GSC er eller var ISAAC's største Chapter med ca. 1800 medlemmer, så rent faktisk drejer det sig om ca. halvdelen af alle ISAAC's medlemmer, et ikke lille problem! Efter lange diskussioner blev følgende forslag enstemmigt vedtaget: 10 % medlemsrabat for medlem nr. 301 og derover gældende fra 1/1 2015, dette skal revideres i 2016, det blev også enstemmigt vedtaget, at EB skal komme med et forslag til en ny medlemsstruktur i løbet af 2015/16. I skrivende stund vides ikke, hvad der er vedtaget på GSC's generalforsamling, men hele forløbet lægger op til en drøftelse og tydeliggørelse af, hvad Chapters får for pengene for at være med i en international organisation, en diskussion vi også løbende har haft i vores bestyrelse.

Et mindre, men vigtigt punkt for medlemmerne fra Taiwan kom derefter til afstemning. De ønsker i ISAAC regi at hedde 'Republic of China' og ikke som nu 'Taiwan, Province of China'. Jeff forklarede, at ISAAC bruger ISO listen over landenavne, og at det er nødvendigt, når ISAAC har status som NGO i FN, ISAAC respekterer Taiwan som et selvstændigt land, men kan anbefale at forslaget ikke vedtages, det blev det heller ikke, men det dukkede op igen på mødet for alle ISAAC medlemmer, hvor Council's afgående formand Chih fra Taiwan så mindeligt bad om få 'Province of China' slettet fra navneskiltene, det blev taget til efterretning.

Bronwyn Hemsley fra Australien har siden 2012 været 'President-Elect', dvs. sige at hun skulle efterfølge Jeff Riley som formand (president) for ISAAC International her i år. Hun har af arbejdsmæssige årsager ønsket at trække sig, og i stedet er Gregor Renner fra GSC blevet valgt til President-Elect. Det blev derfor enstemmigt vedtaget, at Jeff fortsætter til september 2015, og Gregor tiltræder som formand 1/10 2015 – 30/9 2018.

Janice Murray fra Communication Matters (ISAAC I UK) er ny Chair of the Council (formand); Aldona Mysakowska Adamcyk fra Polen er ny Chair-Elect, hun bliver formand for Council om 2 år, Tracy Shepherd fra Canada er nyt bestyrelsesmedlem i EB med ansvar for næste konference om 2 år (så havde vi alle en klar fornemmelse af hvor næste konference skal være!)

Næstsidste punkt på dagsorden var ISAAC's forslag til en Position Statement om faciliteret kommunikation. Her blev der også diskuteret, da både UK og Australien har haft en del reaktioner fra deres medlemmer i modsætning til DK som ingen reaktioner fik, da vi sendte alt tilhørende materiale ud til alle medlemmer. The Position Statement blev vedtaget, og Jeff pointerede, at den burde komme i AAC Journal så hurtigt som muligt.

Det sidste punkt var en præsentation af formænd for alle de forskellige ISAAC's komiteer, det kan læses på ISAAC International's hjemmeside, og husk lige, at man altid er velkommen til at melde sig til frivilligt arbejde!

Vi var godt trætte efter det lange møde, så vi besluttede at være lidt antisociale, at spise middag tæt på vores hotel, bare os, Sissel og Hanne Bech. 5 store grillstegte sardiner med stegte kartofler, salat og ¼ l hvidvin.... €10!

PS. Ved konferencens afslutning blev det bekendtgjort, at i 2016 skal konferencen være i *Toronto, Canada*.

Det er måske værd at vide, at Air Canada flyver direkte fra København, Air Canada er ligesom SAS med i Star Alliance, som giver rabat til ISAAC konferencedeltagere.

Og til sidst lidt statistik: ISAAC i USA har 202 medlemmer, 114 kom til Lissabon. Canada har 87 medlemmer, 57 deltog. Danmark har 150 medlemmer, 15 deltog, på 1 pladsen kommer Argentina med 100 % deltagelse, – Argentina har 1 medlem!

International Society for Augmentative
& Alternative Communication

Membership by Chapter, 2012-14

Chapter Name	2012		2013		2014	
	Count	%	Count	%	Count	%
Communication Matters	249	8.13%	262	9.08%	283	17.39%
ISAAC International	57	1.86%	39	1.35%	69	4.24%
ISAAC-Australia	57	1.86%	49	1.70%	59	3.63%
ISAAC-Brazil	36	1.17%	47	1.63%	62	3.81%
ISAAC-Canada	98	3.20%	72	2.50%	85	5.22%
ISAAC-Denmark	140	4.57%	140	4.85%	133	8.17%
ISAAC-Developing Country	26	0.85%	47	1.63%	79	4.86%
ISAAC-Finland	33	1.08%	27	0.94%	21	1.29%
ISAAC-FSC	74	2.42%	29	1.01%	16	0.98%
ISAAC-GSC	1,440	47.00%	1,491	51.68%	0	0.00%
ISAAC-India	24	0.78%	24	0.83%	24	1.48%
ISAAC-Israel	31	1.01%	66	2.29%	66	4.06%
ISAAC-Italy	53	1.73%	60	2.08%	81	4.98%
ISAAC-NF	176	5.74%	166	5.75%	180	11.06%
ISAAC-Norway	232	7.57%	168	5.82%	217	13.34%
ISAAC-Sweden	38	1.24%	36	1.25%	42	2.58%
ISAAC-Taiwan	0	0.00%	0	0.00%	11	0.68%
USSAAC	300	9.79%	162	5.62%	199	12.23%
TOTAL	3,064		2,885		1,627	

--- 0 ---

Nyt modul på UCC:

ISAAC mener, der bør skabes flere uddannelsesmuligheder indenfor ACC/ASK. Det er derfor en glæde at kunne fortælle om denne nye mulighed:

UCC Professionshøjskolen har netop udbudt modulet "Komplekse kommunikationsbehov og funktionsnedsættelser". Det er første gang, der i Danmark udbydes uddannelse indenfor alternativ og supplerende kommunikation, som giver studiepoint på en formaliseret uddannelse. Modulet hører under den pædagogiske diplomuddannelse "Specialpædagogik" og starter primo februar 2015.

ISAAC, Behandlingscentret Østerskoven, Spastikerforeningen og LEV har gennem sparringsrunder med UCC bidraget til udformningen af modulet. Modulet har fokus på det flerfaglige samarbejde med inddragelse af netværk omkring børn, unge og voksne med komplekse kommunikationsbehov, herunder også kognitive vanskeligheder.

Der vil blive arbejdet med både den bagvedliggende kommunikationsteori, udvikling af kommunikative færdigheder, samt støttende og alternative kommunikationsmuligheder.

Kursisten vil blive i stand til at indgå i afdækning af behov og muligheder, planlægning og igangsætning af en indsats, samt overordnet vurdere indsatser og behov.

Fagansvarlig er Ida Mundt, im@ucc.dk . Læs mere om diplommodulet på:

www.ucc.dk/videreuddannelse/komplekse-kommunikationsbehov-og-funktionsnedsaettelser

Husk det nu..

The image shows a poster for the ISAAC conference. The word 'isaac' is written in a large, red, cursive font at the top. Below it, the text 'Konference 16.-17. marts 2015' is written in a smaller, blue, sans-serif font. Underneath that, the phrase 'Alternativ og supplerende kommunikation' is written in a red, sans-serif font. Below this, the word 'Program' is written in a black, sans-serif font. To the left of the text is a small, square, colorful graphic with abstract shapes in red, blue, yellow, and black. Below the graphic, the text 'Tilmelding på www.ISAAC.dk' is written in a black, sans-serif font. At the bottom, the address 'VINGSTED', 'Vingsted Skovvej 2', and 'Bredsten' is written in a black, sans-serif font.

isaac
Konference 16.-17. marts 2015
Alternativ og supplerende kommunikation
Program
Tilmelding på www.ISAAC.dk
VINGSTED
Vingsted Skovvej 2
Bredsten